

ОЛЕНА СУШИЙ,

доктор наук з державного управління, доцент, завідувачка відділу психології мас і спільнот, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (04070, Київ, вул. Андріївська, 15)

OLENA SUSHYI,

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of Mass and Community Psychology, Institute for Social and Political Psychology, NAES of Ukraine (15, Andriivska St., Kyiv, 04070)

olena.sushyi@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-4364-7571

ЕДУАРД АФОНІН,

доктор соціологічних наук, професор, президент ГО «Наукове товариство “Українська школа архетипіки”» (01024, Київ, пров. Костя Гордієнка, 4/23)

EDUARD AFONIN,

Doctor of Sciences in Sociology, Professor, President of the NGO “Scientific Society ‘Ukrainian School of Archetypes’” (4/23, Kostia Hordienka Ln., Kyiv, 01024)

bpafonin@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-7493-6907

Гене́за та еволю́ція ідеї соцієта́льності в соціогу́манітарному знанні Частина 2. Рецепції концепту “соцієта́льне” в українському академічному дискурсі¹

Вступ

В український соціогуманітарний простір ідея соцієта́льності інтегрувалась поступово, через складну взаємодію філософських, соціологічних, культурологічних і політичних дискурсів. Вона не була представлена як окрема категорія

¹ Початок публікації див.: Суший, О., Афонін, Е. (2026). Гене́за та еволю́ція ідеї соцієта́льності в соціогу́манітарному знанні. Частина 1. Історико-теоретична реконструкція. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 140–154, <https://doi.org/10.15407/sociology2026.01.140>.

Цитування: Суший, О., Афонін, Е. (2026). Гене́за та еволю́ція ідеї соцієта́льності в соціогу́манітарному знанні. Частина 2. Рецепції концепту “соцієта́льне” в українському академічному дискурсі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 145–155, <https://doi.org/10.15407/sociology2026.02.145>.

Публікується на засадах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) Published under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license.

© Суший, О., Афонін, Е., 2026.

© Видавець Інститут соціології Національної академії наук України, 2026 / Publisher Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2026.

в класичному західному розумінні (наприклад, у французькому *sociétal* чи американському *societal*). Через це теоретичний аналіз і трактування змісту концепту «соціетальне» є доволі делікатною справою, як із погляду коректності інтерпретативної логіки при реконструкції історіогенези ідеї соціальності у західній соціальній теорії, так і з огляду на особливості її трансферу на радянських та пострадянських теренах, зокрема у вітчизняній соціальній науці. Цей трансфер супроводжується неминучими теоретичними викривленнями, що виникають при перенесенні складних концептуальних моделей у контексти з іншими епістемологічними традиціями, інституційними рамками, психо- та соціокультурними (мовними) кодами.

Від “societal” до «соціетального»: епістемологічний трансфер і пастки інтерпретації

У радянській соціальній науці поняття «соціетальне», яким у західній соціальній теорії позначали макрорівень соціальної інтеграції, інституційної взаємодії та культурної цілісності, не мало прямого аналога. Радянська наука не оперувала такими категоріями, оскільки вони не вкладалися в ортодоксальну марксистську логіку з акцентом на класовій боротьбі, матеріальних продуктивних сил та базисі й надбудові. Соціальну структуру розглядали переважно крізь призму економічних відносин, а не через складну взаємодію інституцій, норм і культурних кодів.

Після розпаду СРСР та відкриття академічного простору для західних теорій українська соціологія активно почала імпортувати низку концептів. Цей трансфер неминуче супроводжувався семантичними викривленнями, лінгвістичними зсувами та спрощенням складної теоретичної логіки, що проявлялося у фрагментарній рецепції та поверховій адаптації західних моделей (Черниш, 2019). Через похибки, що виникали в перебігу перекладу, точніше — буквального відтворення термінів без урахування їхнього глибокого теоретичного навантаження, запозичені терміни, серед яких було й поняття «соціетальне», зазнавали низки несподіваних і водночас показових метаморфоз.

Серед першопричин трансформації ідеї соціетальності у вітчизняному академічному дискурсі чи не найголовнішою, хоч як це дивно, стала взаємозалежність понять «суспільство» / “society”, «суспільне» / “societal” та «соціальне» / “social”, яка простежується як в українській, так і в англійській мовах. У загальному розумінні “society” / «суспільство» — це цілісна система соціальних відносин, тоді як “societal” / «суспільне» — позначає властивості, явища та процеси, що належать до цієї системи, характеризують її або впливають з її структури та функціонування. Інакше кажучи, “societal” / «суспільне» є похідними поняттями, які слугують для позначення всього, що стосується “society” / «суспільства» як цілісного соціального організму — його функціонування, взаємозв’язків між людьми, впливу на життя індивідів — і конкретизує його прояви в соціальній, культурній, політичній та економічній сферах. Водночас поняття “social” / «соціальне» традиційно використовують для опису явищ, що стосуються міжособистісної взаємодії, локальних соціальних практик та життє-

діяльності малих груп. У цьому сенсі “social” / соціальне охоплює мікро- та мезорівень соціального життя, тоді як “societal” / суспільне — макрорівень, пов’язаний із великими соціальними системами, інституціями та структурними процесами.

Саме тут виникає лінгвістична та концептуальна плутанина.

В англійській мові терміни “social” і “societal” мають чітке розмежування за рівнем аналізу. У науковому, аналітичному та стратегічному дискурсі (соціологія, політологія, міжнародні відносини) термін “societal” використовують переважно для аналізу структурних характеристик суспільства, глобальних соціальних процесів, національних систем та інституційних трансформацій, акцентуючи системний, інтегративний вимір соціальної реальності. Натомість “social” охоплює явища, що стосуються взаємодії людей, соціальних груп, повсякденного життя та суспільних практик на локальному або міжособистісному рівні. У широкому соціологічному, політичному та економічному контексті це поняття застосовують для опису соціальних процесів, проблем і динамік, що мають значення для спільноти в цілому або її окремих підсистем. Таким чином, у західній соціальній теорії поняття “societal” і “social” функціують у чітко окресленому аналітичному діапазоні — від макросоціальних структур до мікрорівневих взаємодій. Їхня теоретична та емпірична вага визначається масштабом описуваних явищ: від загальносистемних, інституційних процесів (societal) до локальних, міжособистісних практик (social).

У радянській науці поняття «суспільне» та «соціальне» тривалий час вживали як синоніми. Така інтерпретація має історичні витоки: у процесі розроблення матеріалістичної теорії суспільства вчені-марксистки почали ототожнювати ці поняття. Унаслідок цього було втрачено специфіку «соціального» у вузькому значенні слова. Відсутність чіткого розмежування була зумовлена не лише методологічними підходами, а й лінгвістичною традицією: у радянському академічному середовищі активно використовували терміни «суспільне» та «громадське». «Соціальне» тлумачили як синонім «суспільного», тоді як «громадське» — походить від слова «громада». Стосується лише певного колективу людей, об’єднання чи широкого загалу, часто на волонтерських засадах або як самоврядний процес. Наприклад: громадська організація, громадський діяч, громадська думка, громадський транспорт. Із часом термін «соціальне», перебуваючи у безперервному процесі еволюційних змін, поступово змінював свої змістові межі: від ототожнення із «суспільним» — до сучасного розмежування, в межах якого він набув самостійного значення, а «суспільне» дедалі частіше витісняється поняттям «соцієтальне» у загальносистемному значенні — для характеристики суспільства в цілому, всієї системи суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних тощо) (Бех, 2000).

Попри те, що поняттєво-термінологічна система вітчизняної соціальної теорії більш менш стабілізувалася, поняття «соціальне», «суспільне», «соцієтальне» все ще перебувають у стані специфічного змістового наповнення та мають наразі таке функціональне розмежування:

– «соціальне» / “social” — акцент на міжособистісному та локальному рівні, «живе» повсякденне життя;

- «суспільне» — проміжне поняття, в українській мові передає властивості суспільства як організованої системи; прямого англійського аналога немає;
- «соцієтальне» / “societal” — акцент на макрорівні, великих соціальних системах та структурних процесах; охоплює політичні, економічні та культурні трансформації, інституційну динаміку, а також загальнонаціональні та глобальні соціальні виклики.

Таблиця 1

Структура понять соціологічних рівнів

Українське поняття	Англійське поняття	Рівень / контекст	Значення / акценти
Соціальне	Social	Мікро / Мезо	Взаємодії між людьми, локальні групи, повсякденне життя, соціальні практики
Суспільне	(немає прямого аналога)	Мезо / Макро	Властивості та явища суспільства, його організаційні структури, відносини між великими групами, загальний соціальний порядок
Соцієтальне	Societal	Макро / Мета	Масштабні соціальні системи, суспільство в цілому, структурні та системні трансформації, загально-системні кризи

Не менший вплив, на наш погляд, мав той факт, що в разі перекладу з іноземних мов нерідко відбувається підміна термінів (субституція), коли одне поняття замінюють іншим, подібним за змістом або звучанням, але не точним еквівалентом у теоретичному чи контекстуальному сенсі, що має на меті адаптацію до мовних та культурних особливостей мови, якою здійснюють переклад. Так сталося і з англійськими поняттями “societal” та “social”, які в українському дискурсі нерідко передаються як «суспільне» та «соціальне». Не зовсім коректний переклад термінів “societal” / “social” як, відповідно, «суспільне» / «соціальне» та їх трактування у макро / мікро діапазоні — від великомасштабних — загальносуспільних (структурних, системних) проблем, до менших за масштабом — соціальних, дотичних до конкретних груп і спільнот, власне, послугувало причиною семантичної розмитості та змістової неоднозначності поняття соцієтальне у вітчизняному академічному дискурсі. Проте такий стан справ мав цікаві наслідки для розвитку ідеї соцієтальності в цілому, значно розширивши її усталене (насамперед західне) розуміння. Ідеться про появу нової метаперспективи в осмисленні соцієтальності — прагнення розглядати її не просто як загальносистемне чи психосоціальне явище, а й із погляду синергетичної перспективи. У цьому контексті особливого значення набувають концепції, що трактують соцієтальне як означальне інтегральної властивості суспільної організації, що відкриває можливість широкофокусного осмислення суспільних змін. Далі до прикладу розглянемо низку концепцій, що відображають зазначену перспективу.

Семантичні трансформації ідеї соцієта́льності в українській соціогу́манітарній традиції

У концепції соцієта́льної психіки Олени Донченко (Донченко, 1994) ідея «соцієта́льного» постає як інтегра́льна психосоці́альна характеристика суспі́льства. У найширшому сенсі соцієта́льне розуміють як своєрідну «субста́нцію життя» соці́уму, що передається від поколі́ння до поколі́ння через успадкува́ння історичного й культу́рного досві́ду, а також передбачає вплив географі́чних, кліматичних і ландша́фтних умов, за яких формувалися та продовжують існувати спі́льноти. За аналогією з юнґіанською терміноло́гією Донченко описує соцієта́льну психіку як архетипове утво́рення, що акумулює колективну пам'я́ть та ідентичність певного суспі́льства. Попри те, що соцієта́льне авторка визначає як психосоці́альний феномен, її підхід має системний характер: соці́ум постає як цілісний, взаємопов'язаний органі́зм, у якому колективне несві́доме пронизує всі складо́ві. При цьому психосоці́альний вимір розкривається через взаємозв'язок індивідуальної та колективної свідомості, ментальних та символічних форм. Донченко спирається на концепцію Карла Густа́ва Юнга про колективне несві́доме, адаптуючи її до аналізу соці́альних процесів. Таким чином, у її інтерпретації «соцієта́льне» є системо́ю властивістю, яка проявляється через психологі́чні механі́зми на колективному рівні.

Концепція соці́ального органі́зму країни Володи́мира Бе́ха (Бех, 1999) є спробою подолати фрагме́нтарність у розумінні суспі́льства та запропонувати цілісну моде́ль його осмислення як живої, самооргані́зованої системи. Ідея соцієта́льності в цьому підході становить інтеґративний карка́с, що узгоджує індивідуальне й колективне, лока́льне й загальнонаціо́нальне. В. Бех розглядає соцієта́льне не як синоні́м соці́ального, а як вищий рівень суспі́льної організації. Ідеться не просто про сукупність індиві́дів чи інституцій, а про спосіб буття суспі́льства як цілісного органі́зму, який охоплює глибинні механі́зми узгодження, інтеґрації, кому́нікації та ідентифікації, що забезпечують єдність соці́ального тіла. У цьому сенсі соцієта́льне постає онтологі́чною катего́рією, яка описує буття суспі́льства як самостійної сутності, а не лише як об'єкта зовнішнього управлі́ння чи впливу. Психосоці́альні аспекти в моде́лі Бе́ха інтеґруються як внутрі́шні механі́зми, що забезпечують життєздатність системи. Водночас поняття «соцієта́льне» у його концепції набуває багатовимі́рного характеру: воно поєднує загальносистемний і психосоці́альний підходи, проте методологі́чну першість зберігає саме системна перспектива, тоді як психосоці́альний вимір функціо́є як складова цілісної соцієта́льної структури.

Праця Миколи Шульги «Збій соці́альної матриці» (Шульга, 2018) є спробою теоретичного осмислення соцієта́льного рівня суспі́льної організації як ключового вимі́ру соці́ального буття. Центральним поняттям дослідження є «соці́альна матри́ця» — скла́дна система координат, яка зоргані́зовує соцієта́льне життя, задаючи параметри взаємодії, типи колективної ідентичності та межі нормативного й легі́тимного. Це динамі́чна система, що змінюється впродовж історичного розвитку, але зберігає інваріантні елементи, які забезпечують стабільність суспі́льства. Натомість соцієта́льне постає як рівень, на якому консти-

туюється суспільство як цілісність — рівень, що визначає базисний алгоритм його існування та функціонування. Саме на цьому рівні накопичується й відбувається взаємодія фундаментальних структур, ціннісних засад і механізмів інтеграції, які забезпечують стабільність соціального порядку.

Термін «соцієтальне» у Шульги набуває багатовимірної змісту. По-перше, це рівень соціальної реальності, що охоплює інституційні, символічні, ціннісні й ментальні компоненти. По-друге, це спосіб мислення про суспільство як про єдину систему з власною логікою розвитку, внутрішньою динамікою та здатністю до саморефлексії. По-третє, соцієтальне є нормативною рамкою, що визначає етичні орієнтири, задає межі прийнятного та формує колективну відповідальність. Шульга підкреслює, що для розуміння причин соціальних мутацій і криз недостатньо аналізу на мікро- чи мезорівні. Лише дослідження на соцієтальному рівні дає змогу виявити глибинні причини збою соціальної матриці — порушення її алгоритму існування, яке втілюється в руйнуванні соціальних зв'язків, деградації інститутів, втраті спільних цінностей і норм. У цьому контексті соцієтальне постає як структурно-психосоціальна цілісність, де інституційне взаємодіє з ментальним, а системне — з етичним. Тобто соцієтальне є основою не лише для стабільності, але й для здатності суспільства до інтеграції, самоорганізації та відновлення. Саме ця багатовимірність робить концепцію Шульги особливо релевантною для аналізу складних, фрагментованих і водночас потенційно інтегративних суспільств, зокрема українського.

Наведені концептуальні підходи не є вичерпними, але демонструють, що, попри різні акценти в розкритті вимірів соцієтальності, їх об'єднує спільна риса — прагнення вийти за межі фрагментарного аналізу і створити інтегративну модель суспільства як цілісної системи, відкриваючи тим самим метаперспективу осмислення соціальної динаміки, що об'єднує різні рівні соціального буття — від індивідуального та групового до загальносистемного — і виявляє механізми взаємодії та трансформації соціуму.

Саме таку синтетичну рамку забезпечує ефект «соціальної синергії»¹ (Mazel, 1896), що інтегрує описані підходи, що дає підстави розглядати соцієтальне не лише як стан цілісності, а й як динамічний процес взаємодії різнорівневих систем, який формує нові суспільні якості — від мікро- до метарівня.

Соцієтальна динаміка: аналітична метаперспектива осмислення соціальної реальності

Ідея соціальної синергії постає ключовим механізмом метаперспективного осмислення соцієтального, а саме — соцієтальної динаміки, відкриваючи можливість глибокого розуміння соціальних явищ і процесів різних масштабів. Ключова ідея полягає в тому, що на соцієтальному рівні соціальна система, як і будь-яка її підсистема чи структурний компонент, виявляє якісно новий рівень

¹ Поняття «соціальної синергії» увійшло в науковий обіг завдяки праці французького мислителя та публіциста Анрі Мазеля "La Synergie Sociale", де він розвиває ідею соціальної синергії як рушійної сили суспільного розвитку. Мазель розглядає суспільство як систему, в якій взаємодія індивідів та інститутів породжує ефект, що перевищує суму окремих дій, тобто синергетичний ефект, застосований до соціальної сфери.

інтеграції різноманітних форм та постає як цілісність, що значно масштабніша за кількість елементів, спільна дія яких перевищує ефект кожного окремо взятого компонента. Це означає, що соцієтальна система не зводиться до простої суми своїх підсистем; саме їхня взаємодія породжує нові соцієтальні властивості, які не редукуються до характеристик окремих елементів. Цей процес відтворює соцієтальні якості не лише структур, а й індивідів та груп, що беруть участь у їхньому функціонуванні.

Соцієтальна синергія може проявлятися у найрізноманітніших аспектах: у поєднанні соціальних елементів — інститутів, груп, культур, індивідів, що утворює якісно новий рівень суспільного розвитку; у взаємопосиленні психологічних і соціальних процесів, яке забезпечує відносну стабільність і водночас гнучкість соцієтальної системи; а також у самій логіці суспільної динаміки, де взаємодія окремих чинників набуває масштабніших форм та спричиняє ефекти, що перевищують можливості їхньої простої сукупності. У цьому сенсі соцієтальна синергія не зводиться до процесу взаємодії та взаємопосилення елементів соцієтальної системи, а є його емерджентним проявом — від нового соцієтального стану до соцієтальної динаміки.

Соцієтальна динаміка, у найзагальнішому розумінні, — це процес змін і взаємодії структурних компонентів суспільства на різних рівнях, що породжує нові якісні стани соціуму, забезпечує його адаптацію, розвиток або регрес і проявляється через взаємопосилення, самоорганізацію та трансформацію соціальних систем. Соцієтальна динаміка не має однозначного виміру: вона може виявлятися як у формах упорядкованості й розвитку (еволюція, прогрес), так і в тенденціях дезорганізації та деградації (інволюція, регрес). У такому розумінні соцієтальне постає як динамічне поле, де взаємодія структур і процесів зумовлює різні траєкторії суспільного розвитку — організації й дезорганізації, стійкості й уразливості, адаптації й дезадаптації тощо. Наростаючий вплив взаємопідсилювальних чинників може як посилювати стійкість, адаптивність, розвиток системи, так і, навпаки, провокувати дисбаланси та кризові зрушення. Ці протилежні тенденції діалектично взаємопов'язані та проявляються з різною інтенсивністю на всіх рівнях соцієтальної організації.

У цьому контексті синергетична перспектива відкриває можливість розглядати соцієтальну динаміку як багатовимірний процес, як живий, динамічний візерунок соцієтальної реальності, де сталість структур поєднується з виникненням нових емерджентних властивостей соціуму. Вона дає змогу спостерігати, як взаємодія мікро- та макрорівнів, індивідуальних дій і колективних структур народжує нові обриси соцієтального порядку, які неможливо передбачити в разі ізольованого аналізу окремих компонентів. Це відкриває можливість описувати й моделювати різні соцієтальні стани, процеси та явища — від кризових змін і конфліктів до еволюції інституцій, культурних патернів і соціальних мереж. У підсумку соцієтальне у синергетичній перспективі постає як аналітична рамка, що відображає складність і турбулентність сучасного суспільства, його адаптивність і здатність до самоорганізації.

Введення категорії «соцієтальна динаміка» має ключове значення для соцієтального прогнозування, адже вона надає можливість трансформувати ідею со-

цієтального з абстрактної характеристики в універсальну функціональну аналітичну категорію. Це є важливим з кількох причин.

Перша — конкретизація процесу прогнозування. Раніше соцієтальне описували як взаємопосилення та поєднання елементів системи. Введення поняття «соцієтальна динаміка» робить цей процес більш конкретним, перетворюючи його на явище, яке можна системно досліджувати. Це створює підґрунтя для чіткого розуміння того, як виникають нові соціальні якості та стани суспільства, що є фундаментальним для прогнозування його розвитку.

Друга — вимір зміни та розвитку. Соцієтальна динаміка підкреслює, що суспільство — це не статична структура, а постійно змінна система, у якій взаємодія елементів породжує різні траєкторії розвитку: упорядкування або дезорганізацію, прогрес чи регрес. Це відкриває можливість поєднувати аналіз усталеності та змін у єдиній концептуальній рамці прогнозування.

Третя — аналітична єдність. Категорія «соцієтальна динаміка» інтегрує різнорівневі процеси — від мікро- до макрорівнів, індивідуальних і колективних дій. Це робить її центральною для синергетичної перспективи, перетворюючи її з теоретичної абстракції на практичний інструмент аналізу та прогнозування соціальних процесів.

Четверта — розширення аргументації. Введення цієї категорії вможливує значне розширення аргументаційної бази дослідження: соцієтальне перестає бути лише описом цілісності чи взаємодії, воно постає як динамічна, багатовимірною категорія, що описує весь спектр змін і трансформацій суспільства. Це відкриває нові перспективи для прогнозування його розвитку.

Таким чином, «соцієтальна динаміка» постає не лише як термін, а як концептуальна основа для аналізу чи пояснення складних соціальних процесів. Синергетична перспектива, що поглиблює розуміння природи соцієтального, виводячи його за межі традиційного уявлення про соціальну інтеграцію, дає змогу розглядати соцієтальну динаміку як аналітичний інструмент, здатний пояснювати процеси плюралізації та диференціації сучасних суспільств, а також слугувати підґрунтям для прогнозування суспільного розвитку. У такому ракурсі формується концепція соцієтальної динаміки, що має потенціал набути статусу універсальної аналітико-методологічної рамки сучасного соціогуманітарного пізнання.

Висновки

Реконструкція історико-теоретичних витоків ідеї соцієтальності та особливостей її розвитку в сучасному соціогуманітарному знанні має вагоме теоретичне й методологічне значення для вітчизняної соціальної теорії, оскільки допомагає не лише уточнити функціональні межі термінів у межах українського академічного дискурсу, а й виявити потенційні зони теоретичної напруги, що виникають під час адаптації західних концептів. Також це відкриває можливість для семантичного впорядкування поняттєво-категоріального апарату, що є критично важливим для української соціальної науки на сучасному етапі її роз-

витуку, особливо в контексті інтернаціоналізації, епістемологічної модернізації та активної участі в глобальному науковому діалозі.

Ідея соцієтальності в сучасній соціогуманітаристиці спирається на глибоку міждисциплінарну основу, яка об'єднує елементи соціологічної теорії, соціальної філософії та постмодерної соціальної критики. На перетині цих теоретичних перспектив постає уявлення про соцієтальну динаміку як аналітичну рамку, що забезпечує гнучке й адекватне пояснення соціальних трансформацій — від глобальних політичних процесів до мікрорівня повсякденних практик. Таке трактування враховує як структурні обмеження, так і агентність індивідів, як інституційну стабільність, так і конфліктний потенціал соціальних змін, що робить цей концепт особливо продуктивним для дослідження сучасних суспільств у дедалі більшій динаміці та складності.

Особливого значення ідея соцієтальності набуває в умовах війни та повоєнних випробувань — війна перетворила Україну на своєрідну лабораторію нових соціальних практик, у якій соцієтальне постає не лише як аналітична категорія, а й як імператив стійкості, згуртованості й життєздатності. Концепція соцієтальної динаміки тут може слугувати ключовою аналітичною рамкою для розуміння трансформацій українського суспільства та водночас орієнтиром у становленні нової соціальної онтології повоєнного буття. Така аналітична метаперспектива дає змогу осмислити широкий спектр нових соціальних явищ — від мережових структур волонтерських ініціатив до мультикультурної солідарності у протистоянні ворожій навалі, від етики колективної відповідальності до феномену кіберспротиву.

Евристичний потенціал ідеї соцієтальності полягає в її здатності пояснити механізми адаптації суспільства до умов всеосяжного конфлікту, що стає ключем до розуміння майбутньої соціальної архітектури України, яка постає прямо зараз — у процесі екзистенційної російсько-української війни, боротьби українців не лише за територіальну цілісність, а й за своє самовизначення, незалежність, свою ідентичність, культуру та право на існування України як суверенної держави, за нові принципи суспільного буття.

Соцієтальна перспектива особливо актуалізується у світлі необхідності:

- вироблення адаптивних стратегій оновленої соціальної єдності, яка ґрунтується на багатоманітності української спільноти;
- відновлення публічного простору з урахуванням воєнного досвіду,
- формування нових принципів колективної взаємодії, що поєднують уроки війни з викликами мирного часу.

Таке бачення допомагає гармонійно інтегрувати воєнний досвід у майбутній соціальний ландшафт, перетворюючи виклики на можливості для розвитку інклюзивного та життєздатного суспільства. Соцієтальний підхід у цьому контексті є не просто теоретичною конструкцією, а практичним інструментом для побудови нової соціальної реальності, особливо — у повоєнний час, що безумовно оприявнить цілий спектр нових явищ і процесів — від макрополітичних до мікропрактик повсякденності, які потребуватимуть гнучких стратегій соціальної консолідації, збалансованого реконструювання публічної сфери та формування нової етики колективної взаємодії.

Джерела

Афонін, Е.А., Мартинов, А.Ю. (2024). *Соцієтальна динаміка: аналіз суспільно-трансформаційних процесів в Україні і світі (1992–2024)*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

Бех, В.П. (1999). *Соціальний організм країни*. Запоріжжя: Запорізький державний університет.

Донченко, Е.А. (1994). *Социетальная психика*. Киев: Наукова думка.

Суший, О.В. (ред.). (2023). *Психологічне забезпечення прогнозування соціальних процесів*. Монографія / Авт. кол.: Т. Данилова, В. Жовтянська, О. Кухарук, О. Малхазов, О. Суший. Кропивницький: Імекс-ЛТД. Взято з: https://lib.iitta.gov.ua/735170/1/Sushyi_K-mono_2023.pdf

Черниш, Н. (2019). Українська соціологія у пошуках загальної теорії в умовах міждисциплінарності. *Соціум*, 2(69), 9–34. <https://doi.org/10.15407/socium2019.02.009>

Шульга, М. (2018). *Збій соціальної матриці*. Київ: Інститут соціології НАН України.

Mazel, H. (1896). *La Synergie sociale*. Paris.

Отримано 05.12.2025

Прийнято до друку після рецензування 05.01.2026

Опубліковано 08.06.2026

References

Afonin, E.A. & Martynov, A.Yu. (2024). *Societal Dynamics: Analysis of Socio-Transformational Processes in Ukraine and the World (1992–2024)*. [In Ukrainian]. Kyiv: Publishing House “Kyiv-Mohyla Academy.” [=Афонін, Мартинов 2024].

Bekh, V.P. (1999). *The Social Organism of the Country*. [In Ukrainian]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia State University. [=Бех 1999].

Donchenko, Ye.A. (1994). *Societal Psyche*. [In Ukrainian]. Kyiv: Naukova Dumka. [=Донченко 1994].

Sushyi, O.V. (Ed.). (2023). *Psychology in Forecasting Social Processes*. A Monograph / Authors: T. Danylova, V. Zhovtianska, O. Kukharuk, O. Malkhazov, & O. Sushyi. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/735170/1/Sushyi_K-mono_2023.pdf [=Суший 2023].

Chernysh, N. (2019). Ukrainian Sociology in Search of a General Theory under the Conditions of Interdisciplinarity. [In Ukrainian]. *Socium*, 2(69), 9–34. <https://doi.org/10.15407/socium2019.02.009>

Shulha, M. (2018). *The Failure of the Social Matrix*. [In Ukrainian]. Kyiv: Institute of Sociology, National Academy of Sciences of Ukraine.

Mazel, H. (1896). *La Synergie sociale*. Paris.

Received 05.12.2025

Accepted for publication after review 05.01.2026

Published 08.06.2026

ОЛЕНА СУШИЙ, ЕДУАРД АФОНІН

Гене́за та еволю́ція ідеї соцієтальності в соціогуманітарному знанні

Частина 2. Рецензії концепту “соцієтальне” в українському академічному дискурсі

У статті досліджено трансформацію концепту соцієтальності в українському соціогуманітарному просторі та запропоновано інноваційну методологічну перспективу аналізу суспільних процесів. Реконструйовано історико-теоретичні витоки ідеї, проаналізовано особливості її інтеграції у вітчизняний дискурс і визначено основні семантичні трансформації поняття. Встановлено, що в українській традиції відсутній прямий аналог західного терміна “societal”, що зумовило плутанину між категоріями «соціальне», «суспільне» й «соцієтальне». Показано, що ця неоднозначність сприяла формуванню метаперспективного бачення соцієтального як інтегральної властивості суспільної організації, здатної поєднувати різні рів-

ні соціального буття. Проаналізовано концепції О. Донченко, В. Беха та М. Шульги, які репрезентують різні епістемологічні ракурси осмислення соціальної реальності крізь призму системального. Кожна з них артикулює специфічний вимір соцієтального — психосоціального, системний або структурно-нормативний; водночас вони спільно демонструють потенціал цієї ідеї як основи для формування інтегративної аналітичної рамки, здатної подолати фрагментарність соціального аналізу. На цій підставі запропоновано концепцію соцієтальної динаміки як аналітичну метаперспективу осмислення соціальної реальності. Соцієтальна динаміка визначається як процес змін і взаємодії структурних компонентів суспільства, що породжує нові якісні стани соціуму. Синергетична перспектива слугує методологічною основою, у межах якої соцієтальне постає як динамічне поле емерджентних взаємодій у діапазоні від мікро- до макрорівня. Обґрунтовано потенціал цієї концепції для соціального прогнозування — у забезпеченні цілісного пояснення багатовимірних проявів соціальної реальності, інтеграції її різнорівневих структур та конкретизації динаміки суспільних процесів. Показано, що в українському контексті соцієтальна динаміка набуває особливого значення у вивченні суспільних трансформацій, спричинених війною та повоєнними викликами, і постає універсальним аналітичним інструментом сучасного соціогу́манітарного пізнання та осмислення сучасної соціальної реальності у дедалі більшій динаміці та складності.

Ключові слова: соцієтальне; соцієтальна динаміка; соціогу́манітарний дискурс; метааналіз; синергія; синергетична методологія; емерджентність; суспільні трансформації

OLENA SUSHYI, EDUARD AFONIN

Genesis and evolution of the concept of societal in the social and human sciences.

Part 2. Receptions of the concept of the “societal” in Ukrainian academic discourse

The article explores the transformation of the concept of the societal within the Ukrainian socio-humanitarian discourse and proposes an innovative methodological perspective for analyzing social processes. It reconstructs the historical and theoretical origins of the idea, examines the peculiarities of its integration into the national intellectual context, and identifies the key semantic transformations of the notion. It is established that the Ukrainian tradition lacks a direct analogue to the Western term “societal”, which has led to conceptual ambiguity between the categories “social,” “societal,” and “public.” This ambiguity, however, has contributed to the emergence of a metaperspective understanding of the societal as an integral property of social organization capable of uniting different levels of social being. The concepts of O. Donchenko, V. Bekh, and V. Shulha are analyzed as representing distinct epistemological angles of interpreting social reality through the prism of the societal—namely, the psychosocial, systemic, and structural-normative dimensions, respectively—while jointly demonstrating the potential of this idea as a foundation for an integrative analytical framework that transcends the fragmentation of social analysis. On this basis, the article advances the concept of societal dynamics as an analytical metaperspective for comprehending social reality. Societal dynamics is defined as the process of change and interaction among the structural components of society, generating new qualitative states of the social whole. A synergetic perspective serves as its methodological foundation, within which the societal is conceptualized as a dynamic field of emergent interactions spanning the micro–macro range. The methodological potential of this concept for social forecasting is substantiated in terms of providing a holistic explanation of the multidimensional manifestations of social reality, integrating its multilevel structures, and specifying the dynamics of societal processes. In the Ukrainian context, societal dynamics acquires particular significance for studying social transformations driven by war and post-war challenges and emerges as a universal analytical instrument of contemporary socio-humanitarian cognition and the comprehension of social reality in its increasing dynamism and complexity.

Keywords: societal; societal dynamics; socio-humanitarian discourse; meta-analysis; synergy; synergetic methodology; emergence; social transformations